

II RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 215 (32).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 2. aprillil 1925. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Jaakson**, siseminister **K. Einbund**, teedeminister **K. Wirma**, töö-koolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**.

P ä e w a k o r d:

1. Põllumajandusliku laenu seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Jaan Poska perekonna ainelise kindlustamise seadus — III lugemisel.

3. Riigiteenistuse seaduse maksmapanemise edasilükkamise seadus — rkl.-te **K. Kornel'i**, **A. Jõeäär'i** ja **J. Holberg'i** ettepanek.

4. Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wabariigi wahel sõlmitud lepituse ja wahekohtu konventsiooni kinnitamise kohta — wäliskomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **M. Martna** wastuwõtmine. **na:** Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte jagatud.

A. Jõeäär (sd.): Panen ette käesolewa koosoleku päewakorda täiendada, 5. punkti all üles wõttes „Kaitseliidu heaks wõetawa maksu seaduse täiendamise seaduse“. Sellel seadusel on eriti kiire iseloom, ja kui teda täna päewakorda ei wõeta, siis olen ma sunnitud rahaasjanduse komisjoni nimel esinema ettepanekuga, täna weel mitte Riigikogu istungjärku lõpetada, waid homme 3 koosolekut ära pidada. See seadus on õigel ajal paljundatud, laudadele pandud, ja ma arwan, et wormilisi takistusi ta päewakorda wõtmiseks ei ole. Kui keegi selle ettepaneku wastu ei waidle, siis ma arwan, saame ilma homse 3 koosolekuta läbi.

Juhataja **M. Martna:** Mina ei saa seda ettepanekut hääletamisele panna. Tähendatud seaduseelnõu on alles täna hommikul $\frac{1}{2}$ 10 Riigikogu kantseleisse ära antud, sellepärast ei olnud juhatusel wõimalik seda kodukorra § 43. põhjal Riigikogu liigetele päew enne koosolekut paljundatult kätte saata. Teisi ettepanekuid päewakorra kohta ei ole, loen päewakorra wastuwõetuks.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaande korras.

2. Teadaandmine Sekretäär **J. Wabariigi** **Holberg:** Wabariigi Walitsuse nõudmisel on Riigikogu juhatus poolt tagasi antud „Eesti ja Läti wahel puudustkannatajatele kodanikkudele abiandmise asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus“.

3. Teadaandmine Sekretäär **J. Riigikogu liigete** **Holberg** kanab ette **koosolekutelt** üldnimetatud teadaande. (Waata otsuste **puudumiste kohta** protokoll nr. 215 (32), **märtsikuul.** lisa nr. 3.)

4. Põllumajandusliku laenu seaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Põllumajandusliku laenu seaduse muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul.

5. Jaan Poska Rahasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega perekonna ainelise kindlustamise seadus — III lugemisel.

seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1. ja 2.

Jaan Poska perekonna ainelise kindlustamise seadus.

§ 1. Asutawa Kogu poolt 10. detsembril 1920. a. wastuwõetud Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määruse („Riigi Teataja“ nr. 219/220 — 1920. a.) I jao esimene lõige muudetakse järgmiselt:

1. jaanuarist 1925. a. arwates määratakse Jaan Poska alaealistele lastele riigi pensiooni igapähele $\frac{1}{6}$ Wabariigi Walitsuse liikme palgast kuus.

§ 2. Selle seaduse maksmahakkamisega kaotawad maksuuse Riigikogu poolt 18. nowembril 1921. a. wastuwõetud Jaan Poska abikaasa ja alaealiste laste tulewiku ainelise kindlustamise määruse muutmisseadus („Riigi Teataja“ nr. 111 — 1921. a.) ja Asutawa Kogu poolt 10. detsembril 1920. a. wastuwõetud seaduse paragrahwid 1 ja 4.

Juhataja **M. Martna**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastuwõetud.

Aruandja **J. Luur**: Teen ettepaneku käesolew seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

6. Riigiteenistuse seaduse maksmapanemise edasilükkamise seadus — I lugemisel.

K. Kornel (rhw.): Käesolewa seaduse wastuwõtmise tarwidus on tingitud eelarwe wastuwõtmisest. Kui meie riigiteenistuse seaduse § 1-st ja 45-at lähemalt waatame, siis näeme, et nad nõuawad koosseisude liigitamist ametnikkudeks ja wabateenijateks, mis pidi sündima 1925. a. eelarwe wastuwõtmisel, ja ühes eelarwe maksmapanekuga pidi riigiteenistuse seadus maksuma hakkama. Riigikogu aga otsustas seda liigitamist praegu mitte ette wõtta, järelikult tuleb riigiteenistuse seaduse maksmahakkamine seisma panna. Seks on tarwis selle seaduse § 45 järgmises redaktsioonis maksuma panna: „Käesolew seadus hakkab maksuma ühel ajal koosseisu seadusega. Tema maksmahakkamisega tühistub seaduste kogu III kõite esimene raamat.“ See sea-

duseelnõu on algatuse saanud Riigikogu liigete poolt ja seda sellepärast, et teda saaks wastu wõtta weel enne lihawõtte waheaega. Algatajate ettepanekul oli see küsimus üldkomisjonis arutamisel: Üldkomisjon wõttis ta wastu ja üldkomisjoni esimees wististi teatab, missugune seisukoht üldkomisjonil selle seaduseelnõu kohta on.

Algatajate nimel teen ettepaneku käesolewa seaduseelnõu lugemisele asuda ja ta I lugemisel wastu wõtta.

K. Tamm (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina wõin üldkomisjoni nimel täiesti ühineda lugupeetud Riigikogu ja üldkomisjoni liikme härra Kornel'i wäidetega. Üldkomisjon waatas selle seaduseelnõu läbi, leides tema täiesti wastuwõetawa ja wäga hädatarwiliku olewat. Kõigil neil põhjustel oleksin mina üldkomisjoni nimel selle poolt, et käesolewa seaduseelnõu esimesele lugemisele asutaks ja ta wastu wõetaks.

Juhataja **M. Martna**: On ettepanek tehtud seaduseelnõu I lugemisele asuda, ning I lugemisel wastu wõtta. Panen hääletamisele esimese ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud seaduseelnõu I lugemisele asuda. Sõnasoowijaid ei ole. Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel**: Teen ettepaneku seaduseelnõu II lugemisele wõtta ilma kolmepäewase waheajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

7. Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wabariigi wahel sõlmitud lepituse ja wahekohtu konwentsiooni kin- nitamise kohta — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Austatud Riigikogu liikmed! Wiimasele Balti riikide wälisministrite konwentsil, mis ära peeti Helsingis käesolewa aasta algul, oli selle konwentsi üheks tulemuseks konwentsioon Balti riikide wahelise wahekohtu ja lepituskomisjoni

asutamise kohta, mida minul au on väliskomisjoni nimel Riigikogule kinnitamiseks esitada. Katsed, niisugust kokkulepet luua Balti riikide wahel, on kestnud kaua aega, aga kahjuks on arwamised niisuguse lepituskomisjoni ja wahekohtu ulatuse kohta wäga tuntawalt lahku läinud. Kui Eesti riik arwamisel oli, et sarnase korra lahendamise alla peaks kuuluma kõik omawahel lahkuminewad tülküsimused, mida diplomaatilisel teel korraliku aja jooksul lahendada ei ole suudetud, siis on Poola teiselt poolt arwamisel olnud, et nende asutuste otsused sundiwad ei peaks olema ja samuti on ta tarwilikuks pidanud kooskõlla wiia ka seda rahwuwahelise kohta wõimkonnaga. Oma poolt on Soome riik katsunud teatud kompromiss-ettepanekuid teha. 9.—11. detsembrini 1924. a. Helsingis ärapeetud asjatundjate nõupidamisel on lõpuks wõimalik olnud kokkulepet leida. Käesolewa konwentsiooni ulatuse määravad lähemalt ära artikkel 2. algus ja artikkel 3-as. Artikkel 2-se algus kõlab sõnasõnalt järgmiselt: „Kõrged lepinguosalised kohustuwad andma lahendamisele lepituse wõi wahekohtu korras kõiki tülküsimusi, mis nende wahel wõiksid edaspidi tekkida, ja mis kohase aja jooksul ei ole leidnud lahendust diplomaatilisel teel. Igatähes ei laiene see kohustus ei küsimuste peale, mis oma juriidilise iseloomu poolest puutuwad ainult antud lepinguosalise sisemisse seadusandlusesse ega tülküsimuste peale, mis puutuwad kõrgete lepinguosaliste territoriaalsesse seisukorda (statuudisse).“

Artikkel 3. teeb weel teatud wäljawõtted ja määrab ära, et kui on tegemist tülküsimusega, mis mõne kõrge lepinguosalise sisemise seadusandluse põhjal kohtu kompetentsi kuulub, administratiivkohtud ühes arwatud, siis wõib kaitsja pool wastu seista selle esitamisele wahekohtule wõi arutamisele lepituse korras, enne kui kompetentse kohtu poolt lõplikku otsust ei ole tehtud.

Jääb küsida peale wõimkondade äramääramise, missugused asutused on need, mis käesolew konwentsioon tahab maksma panna ja kuidas need asutused töötawad. Konwentsiooni põhjal on kaks asutust ette pandud: 1) lepituskomisjon ja 2) wahekohus.

Mis puutub tülküsimuste jaotamise, missugused nendest lepituskomisjoni ja missugused wahekohtu lahendamisele alluksid, näeb konwentsioon üldise mää-

rusena ette, et wahekohtu alla ja arutamisele kuuluksid ühelt poolt kõik küsimused, mille kohta ei ole pooled, wõi wähemalt üks pool, lepituskomisjoni ettepanekut wastu wõtnud, ja teiselt poolt, kui pooled tarwilikuks on pidanud algusest peale kõik tülküsimused wahekohtu lahendada jätta. Lepituskomisjon seisaks koos alalisest 4-jast liikmest, keda määrab iga riik enda poolt ühe esitaja näol, kus esimees walitakse ühise kokkuleppe teel. Juhtumisel, kui seda kokkulepet ei saadä, määratakse esimees rahwuwahelise kohtu esimehe poolt. Selle lepituskomisjoni asjaajamise kord määratakse ära lähemas omawahelises kokkuleppes. Kui aga seda kokkulepet ei saada, siis sünnib tülküsimuse arutamine Haagis 1907. a. sõlmitud wahekohtu konwentsiooni määruste järele. Niipea kui tülküsimus tekib kahe wõi rohkem riigi wahel, määravad need riigid igaüks oma poolt weel ühe esitaja sellesse lepituskomisjoni, kes peawad aga walitud olema mitte nende riikide kodanikkude hulgast, kes kas kostjana wõi nõudjana esinewad, waid nende riikide poolt, kes asjast huwitatud ei ole. Lepituskomisjoni otsused tehakse teatawaks teatud ajal mõlemale poolele, niihästi kostjale kui nõudjale, ja ühes sellega ka rahwasteliidu peasekretäärile, et sellele kõrgele asutusele wõimalust anda tarbekorral neid abinõusid tarwitusele wõtta, mida selle asutuse põhikiri ette näeb. Peale selle, nagu ma juba ütlesin, on weel teine asutus, kes peale lepituskomisjoni ka tegewusse wõib astuda, see on wahekohus. Wahekohtu koosseis oleks konwentsiooni järele järgmine. Ta moodustatakse, nagu see harilikult ka meil tsiwiilkorras tarwitusele on wõetud kompromiss-kokkuleppe põhjal, mis ära määrab wahekohtu ulatuse ja samuti ka wahekohtu wõimkonna. Wahekohtu koosseis seatakse järgmiselt kokku: iga asjaosaline riik, olgu tema nõudja wõi kostja, määrab igaüks kaks liiget wahekohusse. Üks liige wõib olla selle riigi kodanikkude hulgast, kelle huwid kaalu peal on, kuna teine liige peab tingimata olema alalise rahwuwahelise kohtu liigete hulgast, mis teatawal ja wäga tuntawal mõõdul garanteerib selle kohtu erapooletuse otsuses, milleks tarwis on, et need inimesed kokku tulles waliwad endale erapooletute riikide kodanikkude hulgast ühe esimehe, kusjuures, kui nad kokku ei lepi esimehe walikus, määrab esimehe rahwuwahelise kohtu esimees.

Need oleksid üldpõhimõtted selles konventsioonis ettenähtud asutuste kompetentsi, koosseisu ja asjaajamise korra kohta. Jääks wastust anda ainult ühe küsimuse peale, see on käesolewa konventsiooni ulatawuse peale ajaliselt. Konventsiooni artikkel 27 näeb ette, et konventsioon hakkab maksma otsekohe pärast ta ratifitseerimist ja on maksew kolm aastat, kusjuures allakirjutajatel riikidel on õigus teda 6 kuu jooksul pärast seda üles öelda. Kui seda aga tehtud ei ole, siis jääb konventsioon edasi maksma samasuguse aja peale, tähendab kolme aasta peale.

Käesolewale konventsioonile on muuseas juurde lisatud protokoll, milles Eesti ja Soome walitsuste nimel mõlemate riikide välisministrid kokku lepiwad järgmises — see dokument kannab mitte sisulist waid konstateerimise laadi. — Käesolewat konventsiooni makswaks wõttes ja seda oma walitsustele soowitades, peawad tarwilikuks seda konstateerida, mida nemad on alla kirjutanud, ja riikidele kohustawaks teinud alalise rahwuswahelise kohtu kaudu, tema artikli 36 punkt 2 mõt-

tes, mis käesolewa konventsiooniga muutmisele ei kuulu ja jõusse jääb.

Seda kõike arwesse wõttes on mul au väliskommissjoni nimel Riigikogule ette panna seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Ühes sellega, kui juhataja seda praegu lubab, teen ma weel ettepaneku, et käesolewa seaduseelnõu arutamise juures esimese ja teise lugemise wahel kolmepäewalisest waheajast kinni ei peetaks. Muidugi tuleb see ettepanek eraldi hääletamisele.

Juhataja M. Martna: Panen seaduseelnõu I lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Panen hääletamisele ettepaneku, selle seaduseelnõu I ja II lugemise wahel kolmepäewalist waheaga mitte pidada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna.**

Abisekretäär **J. Holberg.**